

UTVÄRDERING AV INKLUDERING I UNDERVISNINGSMATERIAL

EN ÖVERSIKT





Kriterierna är indelade i sex områden. Dessa är resultatet från upprepade konsultationer med experter inom området. Kriterierna är inte heltäckande och behöver sättas i relation till den aktuella lärmiljön och undervisningskontexten på skolan och i landet.

Varje område har en definition som följs av exempel på frågor som kan användas för att utvärdera just det aktuella kriteriet. Frågorna ska betraktas som exempel och kan med fördel kompletteras med ytterligare frågor.

I det följande ges en översiktlig presenteras av dessa kriterier och tillhörande frågor.



Anpassningsförmåga individ

Detta kriteriet rör materialets anpassningsmöjligheter till elevens behov i lärandet. Detta behöver utvärderas i relation till elevens möjligheter till självreglering och att bli självständig i sitt lärande. Eleven ska kunna hantera materialet självständigt.

Utvärderingsfrågor:

- Möjliggörs olika sätt att lära om ett och samma objekt?
- Stödjer materialet mångsidighet och olikhet vad gäller exempelvis språk, kön, kultur och funktionsnedsättning?
- Kan man arbeta med materialet utifrån olika kunskapsnivåer?
- Kan materialet fungera som stöd för lärandet, och fungerar det tillsammans med de extra anpassningar och särskilt stöd som eleven har?
- Är instruktionerna varierade vad gäller representationsform och komplexitet?
- Har materialet en tydlig struktur och fokuserar inlärningsobjektet?
- Överensstämmer visualiseringar och utformning med inlärningsobjektet?

Med dessa frågor i åtanke, kan ett utbildningsmaterial sägas vara anpassningsbart till individen, när innehållet kan presenteras visuellt, med text och om nödvändigt via film eller ljud. Materialet bör vidare vara kompatibelt med elevers olika kunskapsnivåer och erbjuda uppgifter som kan varieras vad gäller komplexitet och svårighetsgrad. Ett material som erbjuder en stödjande struktur gör det möjligt för eleven att navigera genom de olika möjligheter och utifrån sina behov av stöd. Exempel på sådana stödjande strukturer kan vara återkommande och systematiskt använd design, symboler eller tecken.

Individorienterade material kan användas tillsammans med visuellt, auditivt eller konkret material som stöd för att fokusera undervisningsinnehållet. Det ska fungera med elevens ordinarie anpassningar.



Anpassningsförmåga lärmiljö

Det som fokuseras här är anpassningsförmågan vad gäller ämnesinnehållet, utbildningssituationen, skolans kontext och förhållanden, undervisningskulturen samt läroplaner och lagar.

Utvärderingsfrågor:

- Kan materialet användas i olika sociala konstellationer inom samt utanför klassrummets kontext?
- Kan materialet anpassas till det specifika klassrummet, elevgruppen och skolan?
- Tar materialet hänsyn till språkliga, kulturella och nationella aspekter som påverkar lärmiljön?
- Tar materialet hänsyn till forskningsresultat och förändringar i skolans styrning genom att det uppdateras vid behov?

Inkluderande undervisningsmaterial är anpassningsbara utifrån eleven och lärmiljön som centrala referenspunkter. Det kan användas vid enskilda arbetsmoment likväl som i olika sociala konstellationer och i olika typer av undervisningskontexter. Detta kan exempelvis innebära att materialet kan vara fysiskt likväl som digitalt. Materialet är idealt flerspråkigt eller inte språkberoende, kan kombineras med läroplanen och är designat så att den senaste forskningen beaktas. På samma sätt ska det också kunna anpassas till den lokala skolans förhållanden, såsom en variation av klassrumskontexter eller tillgänglighet av digitala verktyg.



Utvärdera och följa lärande

Materialet bör erbjuda möjlighet att utvärdera och följa utvecklingen av elevens lärande, kunskaper och förmågor. Denna återkoppling kan bidra till utformningen av den fortsatta undervisningen och lärandet. Utvärdering av och feedback om lärprocessen i kombination med rekommendationer för det fortsatta lärandet är central för huruvida ett material verkar inkluderande.

Utvärderingsfrågor:

- Ger återkopplingen vägledning till ytterligare uppgifter som stimulerar lärandet och ingår i materialet?
- Finns det olika former och tillräckligt många bedömningspunkter i materialet och som kan möta en mångfald av elever?
- Kan återkopplingen visa på såväl styrkor och framsteg i lärandet, som brister och missuppfattningar?
- Ger återkopplingen eleverna möjlighet att se och känna igen sina utmaningar och att ta med sig detta i sitt fortsatta lärande?
- Grundar sig materialets återkoppling i ett positivt förhållningssätt till elevens kunskap och lärande?

Inkluderande undervisningsmaterial inbegriper regelbundna kunskapsutvärderingar i varierande former. Dessa är multimodala, kvalitativa och kvantitativa, formulerade för att möta olika kunskapsnivåer och kan hanteras både av eleven själv och dennes lärare. Denna återkoppling leder vidare till ytterligare lärmöjligheter i materialet. Dessa bygger vidare på innehållet och kunskapsobjektet och på ett sätt som är genomförbart och passar eleven. I tillägg ger de eleven möjlighet att få insikter i sina egna behov av stöd för lärandet och sina kunskaper och kompetenser. Materialet ger, möjlighet till självreflektion och gör detta genomgående på ett positivt och uppskattande sätt.



Initiativförmåga och självständighet

I situationer som är inkluderingskänsliga spelar självständighet och initiativförmåga stor roll och kan samtidigt utmanas. Det är då centralt på vilket sätt materialet gör det möjligt för eleven att påverka sitt fortsatta lärande och om det bidrar till en uppskattande och accepterande lärmiljö.

Utvärderingsfrågor:

- Motiverar materialet eleverna på en variation av sätt och som passar individen?
- Ger materialet eleverna möjlighet att självständigt lösa problem och kan bidra till att eleven känner sig kompetent?
- Erbjuder materialet eleverna möjligheten att välja eller välja bort uppgifter om god motivering ges?
- Ges motiv till uppgifterna och deras användbarhet så att de kan upplevas meningsfulla för individen?
- Är det möjligt för eleverna att ge feedback om materialets design och utformning i syfte att utveckla det?
- Möter materialet elevers olikhet med respekt utifrån värden och mål som rör etik, demokrati och inkludering?



Initiativförmåga och självständighet

Material som stödjer inkludering stödjer initiativförmåga och självständighet. Det motiverar eleverna på sätt som passar dem och möjliggör att vara proaktiva och själva finna lösningar på problem. Därför behöver materialet vara logiskt, användbart och tydligt för eleverna. Materialet tillåter också eleverna att förkasta föreslagna lösningar och tillåter eleverna att söka alternativa lösningar. Material som stödjer och verkar för inkludering gör detta utifrån en allmän uppskattning av eleverna, deras särart, engagemang i inlärningsprocessen och med respekt för den tid de ägnar sig åt materialet. Ett ömsesidigt förhållande mellan eleverna och själva materialet kan finnas, så att inte bara eleverna ska få kunskap, utan också materialet kan ta emot värdefull feedback från elever som senare kan ligga till grund för att utveckla material.



Metakognition

Material som verkar inkluderande uppmuntrar till reflektion av den egna lärprocessen. Detta innebär en möjlighet till lärande av metakognitiv kunskap. Eleverna får möjlighet att utveckla strategier för självreglering och att planera, övervaka samt justera lärandet.

Utvärderingsfrågor:

- Erbjuder materialet en variation av sätt att lära som kan passa elevers olika behov i lärandet?
- Uppmuntrar materialet eleverna att testa olika sätt att lära, reflektera över de möjligheter dessa erbjuder och välja den metod som passar eleven bäst?
- Ger materialet feedback som gör att eleverna kan uppfatta och bättre förstå sina behov i lärandet?
- Främjar materialet att det egna sättet att lära synliggörs så att det går att reflektera över och kan bidra till planering framgent?

Materialet bör erbjuda elever att inte bara lära sig ämnesinnehållet utan också bidra till reflektion av det egna lärandet. Detta leder till en djupare förståelse för behoven i lärandet och möjlighet att hitta tekniker för att stödja lärandet både i situationen och mer generellt.



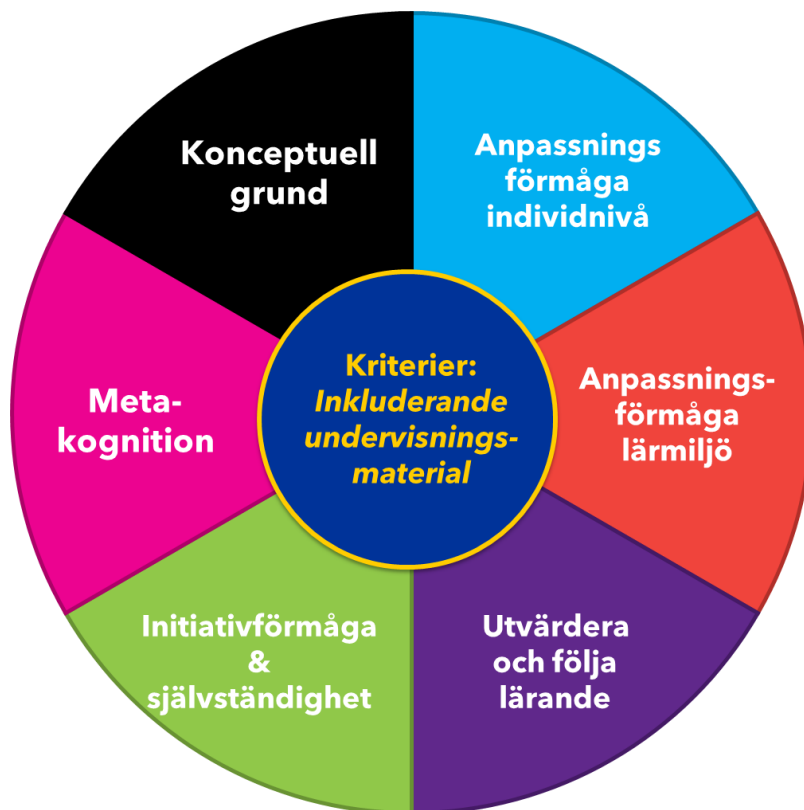
Konceptuell grund

Materialet erbjuder variation vad gäller begrepp och en god begreppslig grund till såväl elever som lärare. Uppgifterna och begreppen som finns i materialet bör finnas beskrivna och även hur de relaterar till varandra på ett konsekvent sätt.

Utvärderingsfrågor:

- Är materialets struktur och typen av uppgifter begripliga, konsekventa och tydligt motiverade samt kopplade till forskning?
- Är centrala begrepp och perspektiv tydligt förklarade och definierade?
- Har nödvändigheten och fördelarna med utvärdering av elevernas lärande förklarats på ett begripligt sätt för både läraren och eleverna?
- Nämns ytterligare källor och relaterade material som kan vara av intresse för fortsatt eller fördjupat lärande och som tematiskt relaterar till innehållet?

Materialet karaktäriseras av en tydlighet kring den terminologi som används. Detta innebär begreppsförklaringar och referenser till begreppens ursprung.



De ovan beskrivna kriterierna, deras förklaringar, principer och utvärderingsfrågor är att betrakta som anpassningsbara och utbyggbara. Det finns ett behov av flexibilitet och utrymme att förändra utifrån en skolas lokala och nationella förutsättningar. Denna flexibilitet är viktig eftersom kriterierna syftar till att leda till ett inkluderande förhållningssätt och där ett utbyte mellan olika professioner, experter och aktörer inom utbildningssektorn är nödvändigt. Detta gäller både inom och mellan länder.